

Struinen

in de Amsterdamse Waterleidingduinen

nr. 111 | Winter 2021

waternet

waterschap amstel gooi en vecht
gemeente amsterdam

**Bezoekerscentrum
De Oranjekom**
Eerste Leijweg 6
Tegenover Vogelenzangseweg 21
2114 BH, Vogelenzang
T 020-6087595 | E awd@waternet.nl
Open: dinsdag t/m zondag
10.00 – 16.30 uur

Toegang
U bent elke dag van harte welkom tussen zonsopkomst en zonsondergang, ook buiten de paden.

- Toegangskaart verplicht vanaf 18 jaar
- Geen toegang voor honden
- Geen toegang voor fietsen en andere voertuigen
- Kijk voor alle voorwaarden op awd.waternet.nl

“Vogelliefhebbers kunnen zich hier vier seizoenen vermaken”

Beroepsvogelaar Arjan Dwarshuis (35) is gek op de Amsterdamse Waterleidingduinen (AWD). “Vogelen zat er bij mij al heel vroeg in.”

“In de AWD noteerde ik op mijn veertiende mijn eerste bijzondere waarneming. Dat was de Pallas’ boszanger. Dit piepkleine vogeltje is maar zelden te zien. Talrijk waren de ijsvogels, krooneenden en roerdompen die ik in de Waterleidingduinen voor de kijker kreeg. Van alle natuurgebieden waar ik graag ben, kom ik hier het vaakst. Het duin is zeer gevarieerd, met stukken bos, open terrein en veel water. Vogelliefhebbers kunnen zich hier vier seizoenen vermaken. Vogelen zat er bij mij al heel vroeg in. Mijn zwart-witte vogelknuffel noemde

ik Pica pica. Later kwam ik er pas achter dat dit Latijn is voor ekster. Ik tekende vogels, terwijl klasgenootjes auto’s en kastelen tekenden. Met mijn eerste vogelboekje en opa’s oude kijker leerde ik in onze tuin vogels herkennen. In 2016 verbrak ik een wereldrecord. In een jaar tijd nam ik 6.852 verschillende vogels waar. Ik schreef er het boek ‘Een bevlogen jaar’ over. Mijn drie belangrijkste tips voor beginnende vogelaars? Start zo vroeg mogelijk, bij zonsopgang, zorg voor een goede kijker en gebruik naast de ogen ook altijd de oren.”

In april verschijnt bij Meulenhoff Arjan Dwarshuis’ nieuwste boek ‘Zomergasten, doortrekkers en overwinteraars’ *Nederland vogelland in vier seizoenen*. Daarin schrijft Dwarshuis over de Waterleidingduinen en 29 andere natuurgebieden.

Nachtbrakers

Vleermuizen vliegen van voorjaar tot najaar van het vroege schemerdonker tot vlak voor zonsopgang. In de jacht op insecten maken ze onnavolgbare capriolen. 's Winters gaan vleermuizen in winterslaap in grotten, forten, kelders, bunkers, mijnen, in gebouwen en in holle bomen.

Leden van de vleermuizenwerkgroep in de Waterleidingduinen gaan jaarlijks in januari op zoek naar deze mysterieuze zoogdieren. In 2020 telden zij zo'n 200 overwinterende vleermuizen van divers 'pluimage'. Het aantal geeft aan dat verschillende soorten zich hier uitstekend thuis voelen dankzij de aanwezigheid van water, rust en voldoende insecten.

Meervleermuis

Neem de meervleermuis. Die houdt zich bij uitstek op bij grote waterpartijen. In de avond na zonsondergang en in de vroege ochtend jagen ze op vliegende insecten, vlak boven de brede kanalen en waterkommen. Ze halen dan al rap een snelheid van 35 kilometer per uur en zijn

door hun pijlsnelle hoekige curves maar moeilijk te volgen. De beestjes worden niet veel groter dan vijf tot zeven centimeter en wegen amper 20 gram.

Watervleermuis

Ook de watervleermuis voelt zich thuis in de Waterleidingduinen. Wordt door kenners wel bestempeld als een van de algemeenste Nederlandse vleermuizensoorten. Net als de meervleermuis jaagt de soort laag boven het wateroppervlak. Is gek op motten, haften, vliegen en muggen. Vanaf mei trekken vrouwtjes naar de kraamkamers waar eind juni, begin juli de jongen geboren worden.

Rosse vleermuis

Heeft in de zomer een opvallende rossig bruine tot goudachtige gloed. Maakt gedurende de nacht drie jachtvluchten, van vlak voor zonsondergang tot vlak na zonsopgang. Deze 'vroegvlieger' weegt maximaal 45 gram en heeft een flinke vleugelspanwijdte. Rosse vleermuizen jagen vaak in zwermen.

Meervleermuis

Rosse vleermuis

Gewone grootoorvleermuis

Is het geen beauty? De grote oren leveren voordeel op ten opzichte van concurrerende soorten. Kan hiermee de vleugelslagen van insecten horen en is daarmee minder afhankelijk van echolocatie, de zintuiglijke waarneming

waar andere soorten gebruik van maken. Motten, kevers, muggen, wantsen en zelfs spinnen staan op het menu. Wordt niet groter dan 6 cm, weegt hooguit 12 gram en wordt gemiddeld 4 tot 5 jaar.

Paddenstoelen- paradijs

Feiten & cijfers

Paddenstoelsoorten: **ca. 1.200**
Onderzoek loopt sinds: **1985**
Meetnet actief sinds: **2001**
Aantal vrijwilligers: **ca. 50**
Getelde paddenstoelen: **185.685**
Onderzoeksvlakken: **45**
Wasplaatgraslanden: **500 ha.**

Zwartwordende wasplaat

In de Amsterdamse Waterleidingduinen (AWD) groeit een unieke verzameling paddenstoelen. Die dragen wonderlijke namen zoals elfenwasplaat, aardtong en rupsendoder. Ook groeien er koraal-, vuur-, sneeuw- en satijnzwammetjes. Expert Leo Jalink (65) deed er met tientallen vrijwilligers onderzoek naar. Zijn optimistische rapport verscheen dit najaar. Een interview.

Struinen: Als duinbezoeker moet je er in het najaar voor door de knieën, maar wat zich dan op duingraslanden ontvouwt, is wonderschoon. Hoe bijzonder zijn de paddenstoelen in de AWD?

Leo Jalink: "Heel bijzonder. De mycoflora op wat wij wasplaatgraslanden noemen, zijn de orchideeën onder de paddenstoelen. Begin vorige eeuw stond Nederland er nog vol mee. Ons land kende toen nog veel onbemeste, goed beheerde graslanden. Door landbouwintensivering en overbemesting is de paddenstoelenrijkdom bijna overal geminimaliseerd, behalve in de kuststreek."

Hoe komt het dat paddenstoelen vrijwel overal zijn afgenomen behalve in duingraslanden?

"Dat heeft o.a. te maken met het nagenoeg ontbreken van intensieve landbouw in de kustreek en de overwegend westelijke winden. Die windrichting zorgt ervoor dat overbemesting door stikstof minder heftig is dan in de rest van Nederland, wat gunstig is voor paddenstoelen en overige flora die houden van arme, niet bemeste, kalkrijke grond."

In uw rapport geeft u ook een compliment aan de ecologen en natuurbeheerders van Waternet, kunt u dit toelichten?

"Waternet is rond 1975 begonnen met het jaarlijks maaien van graslanden en het zorgvuldig afvoeren van het maaisel. Voor graslandpaddenstoelen blijkt dat bijzonder gunstig. Zonder die specifieke zorg zouden er veel minder paddenstoelen in de duingraslanden staan en zeker niet de bijzondere soorten die we nu aantreffen. Maaien en afvoeren zorgt voor gunstige bodemomstandigheden. De grote diversiteit aan

soorten en het aantal exemplaren per soort zijn - magere jaren uitgezonderd - alleen maar toegenomen. Veel van de duingraslanden ontwikkelden zich dankzij het specifieke natuurbeheer tot wasplaatgraslanden. Dat is een waardevol natuurtipe. Veel paddenstoelen die er voorkomen, staan op de Rode lijst van bedreigde soorten. Die zijn zeer gevoelig voor milieuverstorende invloeden zoals vermesting, verdroging

"Ook een te omvangrijke populatie grote grazers zoals damherten kan verkeerd uitpakken"

en verruiging. Ook een te omvangrijke populatie grote grazers zoals damherten kan verkeerd uitpakken. Terwijl begrazing 'op maat' voor paddenstoelen juist weer gunstig kan zijn. De natuurbeheerders van Waternet hebben die

kennis tussen de oren en dat is gunstig voor de paddenstoelenrijkdom."

Hoeveel soorten paddenstoelen komen er voor in de Waterleidingduinen?

"Ik schat zeker 1.200, mogelijk meer. Het is niet exact vast te stellen want we ontdekken nog altijd nieuwe soorten en sommige soorten zijn zo klein dat ze nauwelijks opvallen. De soortenrijkdom is er mede dankzij de grote landschapsvariatie. Naast duingraslanden kent de AWD bijvoorbeeld bos en struweel en ieder terrein kent weer specifieke paddenstoelen. Sommige soorten groeien alleen op plekken waar is geplagd, zoals de karmozijnwasplaat. Die komt in een gunstig jaar met duizenden tegelijk voor, zodat de grond er korte tijd intens is gekleurd."

De rupsendoder, verklaart u die naam eens?

"Dat is een beetje een vreemde eend in de bijt. We vermoeden dat rupsen van grote nachtvlinders zoals de beervlinder tijdens het eten de sporen van de rupsendoder binnenkrijgen. Als

Leo Jalink

Waar komt uw fascinatie voor paddenstoelen vandaan?

"Die schoot wortel in de AWD. Op de middelbare school was ik vogelaar. Later studeerde ik biologie in Leiden. In de tussentijd had ik geleerd dat ik soms best veel moeite moest doen om nieuwe vogelsoorten te ontdekken, terwijl ik er op een middag achter kwam dat ik in de duinen binnen een paar uur wel 250 soorten paddenstoelen kon bewonderen. Ik was verkocht."

Als expert doet u al 35 jaar onderzoek in de AWD, maar niet alleen toch?

"Zonder tientallen vrijwilligers hadden wij langjarig, minutieus onderzoek nooit kunnen uitvoeren. In de jaren negentig van de vorige eeuw zijn we een werkgroep gestart. In 2001 zijn we met die groep begonnen met de monitoring waarover nu is gerapporteerd. Vrijwilligers tellen paddenstoelen tot vier keer per seizoen in vijfenveertig proefvlakken gedurende anderhalf uur. Daar zit kortom enorm veel werk in."

Tip. Houd volgend najaar onze online excursieagenda in de gaten en schrijf u dan in voor een boeiende excursie naar de wasplaatgraslanden in de AWD.

zij zich onder de grond begeven om daar te veranderen in pop slaat de rupsdoder-schimmel toe. Die woekert door de hele rups en vormt onder gunstige, vochtige omstandigheden in het najaar vruchtlichamen boven de grond. De rupsdoder parasiteert zogezegd op nachtvlinders. Het vruchtlichaam van de rupsdoder, de paddenstoel die wij zien, verspreidt weer sporen in de lucht, zoals alle paddenstoelen. Paddenstoelen zijn overal. Iedere ademteug die wij nemen bevat duizenden sporen."

"Papegaaizwammetjes zijn favoriet"

Tientallen vrijwilligers van de Koninklijke Nederlandse Natuurhistorische Vereniging (KNVV), afdeling Haarlem, besteden in hun vrije tijd onderzoeksuren in de duinen. Vrijwilliger Harm Snater (83) vertelt.

"Van augustus tot in november tel ik zo'n drie dagen per week paddenstoelen in de Waterleidingduinen. Tot mijn pensioen was ik beheerder en onderzoeker in het Noord-Hollands Duinreservaat. Ik wilde actief blijven, besloot me rond 1990 te verdiepen in paddenstoelen en sloot me aan bij de onderzoeksgroep. Ik fiets van en naar de duinen en

loop daar hele middagen met de ogen op de grond gericht. Zo blijf ik in beweging. De mooiste exemplaren vind ik vuurzwammetjes en papegaaizwammetjes. Als ik op mijn buik ga liggen en ernaar kijk, raak ik gebiologeerd door de vuurrode en felgroene kleuren. Prachtig! Mijn telwerk gaat nooit vervelen."

5 vragen aan Lenneke Lennings

1. Stel je eens voor?

"Ik ben Lenneke Lennings en ik ben 65 jaar. Vroeger werkte ik als IT'er bij een grote bank. Nadat ik bij een reorganisatie moest vertrekken, heb ik me met veel plezier toegelegd op het bouwen van websites. Ik zing graag. Met mijn eigen koor Sola Re Sonare en sinds een tijdje ook met het Bavo-ensemble. Met dat kwartet luisteren we eens per maand de mis op in onze Bavo-kerk in Heemstede. Lifestreams zijn terug te vinden op YouTube."

2. Wat brengt je in de AWD?

"Een van mijn vrijwilligersbanen is gastvrouw in de Waterleidingduinen. Iedere veertien dagen sta ik op zondagmiddag met een collega bij één van de ingangen om bezoekers wegwijs te maken en vragen te beantwoorden."

3. Kom je hier vaak?

"In coronatijd maakte ik vaak wandelingen in de duinen. Alleen, of met vrienden. Een rondje oude paardenrenbaan bijvoorbeeld, waar we onder nesten van aalscholvers doorliepen. Wat een

gekijs en wat een mooie uitzichten over het meer. Verder loop ik al sinds jaar en dag de blauwe route (nu oranje). Dat doe in mijn eigen rustige hardlooptempo, wat verre is te prefereren boven de loopband in een sportschool."

4. Wat vind je bijzonder aan het gebied?

"Bijzonder is dat bezoekers hier niet mogen fietsen en dat je overal van de paden af mag om te struinen. Bijzonder zijn ook de groene mannetjessalamanders in de bladerhoppen niet ver van Panneland, de jonge eekhoortjes die in de beukenlaan tussen de Oase en Panneland bomen beklimmen, zich laten vallen en dan opnieuw omhoog klimmen, de vossen en natuurlijk rond oktober de vechtende mannetjesherten met hun imposante geweien. Bijzonder is ook de geschiedenis en de functie van de AWD, een gebied dat heel Amsterdam al meer dan een eeuw van drinkwater voorziet."

5. Wil je nog iets delen met onze lezers?

"Jazeker! Waternet zorgt uitstekend voor alle vrijwilligers. Ik kan het iedereen aanbevelen."

Stuivend zand, wuivend helmgras en oprukkende duindoornstruiken aan de rand van de Van Limburg Stirumvallei. Na het dempen van het Van Stirumkanaal is hier een nieuw, ruig niemandsland ontstaan waar u, eenmaal van de paden af, vrij mag struinen en genieten van on-Nederlandse weidsheid en stilte.

Voor vogelliefhebbers en cultuurminners

In de 34 vierkante kilometer grote Amsterdamse Waterleidingduinen (AWD) is het heerlijk wandelen. U mag van de paden af en vrij struinen in het duin. Of u kiest voor een gemarkeerde route. Bij de vier hoofdingangen zijn diverse tochten uitgezet. Veel plezier!

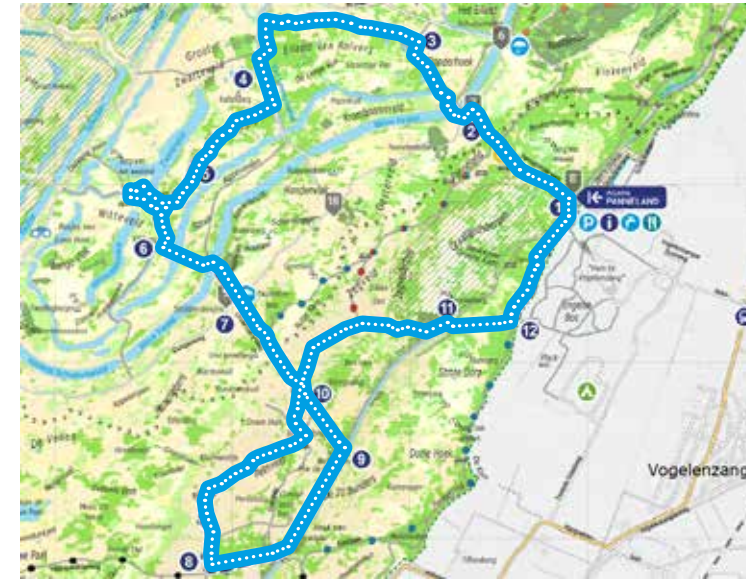
Deze Roots-wandelroute is samengesteld door medewerkers van het gelijknamige natuurmagazine i.s.m. Waternet. Het is een pittige wandeling langs voorraad- en toevoerkanalen, karakteristieke duinlandschappen en markante cultuurmonumenten. Ook is de route geschikt om overwinterende vogels te kijken. Heeft u een verrekijker? Vergeet die niet mee te nemen.

Overwinteraars

Aan weerszijden van het Nieuw Kanaal is er kans op een ontmoeting met krooneenden, zaagbekken, kuifeenden en smienten. De geliefde wilde zwanen met hun gele snavel, overwinteren ook in de AWD, maar laten zich zelden dicht bij drukke wandelpaden zien; tenzij u rond zonsopgang het duin intrekt en langs het Nieuw Kanaal wandelt.

Hoogtepunten

Op enkele punten kunt u tijdelijk van de route afwijken door links of rechts van de wandelpaden een bergje te beklimmen en van het uitzicht te genieten. Rechts van de Pannelandersweg ligt de Berg van Mikwel (23 m.), halverwege passeert u

In het kort

Naam: Roots-wandelroute
Start: ingang Panneland
Lengte: 8 of 11 km
Duur: 2 tot 3 uur
Typering: afwisselende rondwandeling
Geschikt voor: stevige stappers
Routebeschrijving: via awd.waternet.nl

de Berg van het Westend (20 m.) en vlak bij Stroe Dorp (zie kaartje) ligt Blomberg (21 m.). Vervolg vervolgens de route via het pad dat u had verlaten.

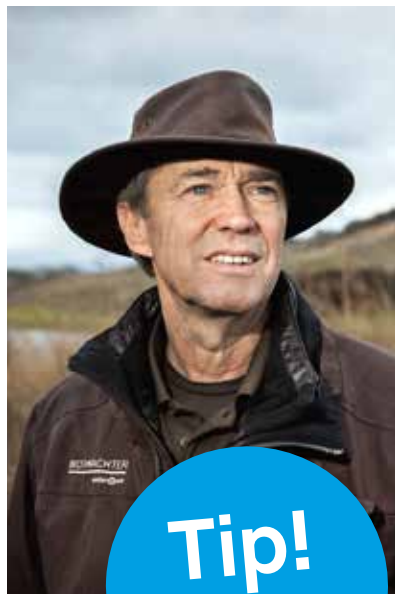
Cultuurmonumenten

Langs de route liggen twee markante cultuurmonumenten. Loopt u de extra lus na routepunt 10, dan koerst u aan op een historisch pompgebouw.

Voorbij routepunt 12 treft u aan uw rechterhand Huis te Vogelenzang. Het huidige gebouw dateert uit de 17e en 18e eeuw. Begin 20e eeuw gaf tuinarchitect Hendrik Copijn de tuin zijn huidige aanzien. Het landhuis wordt bewoond door nazaten van Willem Barnaart en is een rijksmonument.

Bekijk en download
andere wandelroutes op
awd.waternet.nl

Tip!

van boswachter
Gerard

Even buurten

Straks, na de feestdagen, doven alle lichtjes en beleven we de donkere, koude januaridagen. Voor mij voelen die dagen soms toch warm aan en dat komt door onze burens. De Waterleidingduinen hebben een oppervlakte van 3.400 hectare en dan zijn er best veel burens. Denk aan restaurants De Oase, Boshut 't Panneland en Dune aan de duinrand. Bezoekers gaan er na een wandeling geregeld even buurten voor een hapje en een drankje en om na te praten over hun duinbelevissen.

Laatst was ik in Boshut 't Panneland om een stapeltje Struinen te brengen en werd mij gevraagd of de wintervogels al gearriveerd waren? Zeker zijn die er weer. De krooneenden, brilduikers en zaagbekken zijn typisch soorten die in de winter het koude noorden ontvluchten en overwinteren op ons open water. Met een beetje geluk ziet of hoort u zelfs wilde zwanen bij de waterrijke gebieden. Als ik er zo over schrijf, krijg ik zin in een frisse winterwandeling door kale, besneeuwde duinen. Volgt u deze tip dan weet u waar u kunt buurten voor warme snert of choco!

Werkzaamheden in het duin

Ook in de wintermaanden kunt u als bezoeker in de AWD onderhouds- en beheermedewerkers tegenkomen. Die houden de waterproductie op orde, zorgen voor goed natuurbeheer en houden paden en wegen toegankelijk.

Van december tot maart gaat de veldploeg aan de slag met snoeiwerk langs paden en water- en toegangswegen. Langs het Westerkanaal continueren we de aanleg van

4,3 kilometer aan natuurvriendelijke oevers. In het eerste infiltratiegebied wordt een oude stroomvoorziening verwijderd. Ook zijn we daar druk met het omvormen van rietland in zogeheten 'natuurhabitat' grijs duin. De geulen 30 tot 33 worden gebaggerd. Mocht de winter onverwacht zo streng verlopen dat de waterwegen bevroren, hakken we dagelijks op cruciale locaties het ijs los.

Natuurvriendelijke oever

Half november is Waternet gestart met de aanleg van ruim 4 km natuurvriendelijke oever. De oever van het Westerkanaal wordt groten-deels afgegraven en geschikt gemaakt voor orchidee, zegge en parnassia. Ook krijgen rietvogels en de waterspitsmuis geschikte extra leefruimte. Eind februari 2022 is de klus klaar. De oever wordt gesubsidieerd door provincie Noord-Holland.

Winterse duinwandeling

Vanwege de coronamaatregelen kunnen we deze winter beperkt activiteiten organiseren. De Amsterdamse Waterleidingduinen bieden u gelukkig de hele winter de rust en ruimte om mooie winterse duinwandelingen te maken. De AWD is open van zonsopgang tot zonsondergang.

Kijk voor de vier ingangen en voor activiteiten die nog wel plaatsvinden op www.awd.nl

Damhertenbeheer

Van november tot eind maart beheren onze boswachters de damhertenpopulatie. Via afschot zorgt Waternet voor een natuurvriende-

lijker evenwicht in het duin. Ook beperken we zo de wildoverlast in de omgeving. Lees meer over het damhertenbeheer op awd.waternet.nl.

COLOFON

Struinen is een uitgave van Waternet. Jaarkaarthouders kunnen zich gratis aanmelden via awd.waternet.nl.

Redactie:

Afdeling Bron- en Natuurbeheer, Waternet

Technische eindredactie:

Gonneke Streng en Yanthe Otto

Ontwerp:

Noortje Boer

Tekst:

Michel Verschoor

Aan deze Struinen werkten mee:

Gerard Scholten, Miranda Kok, Max van Steijn, Vincent van der Spek, Bas Brouwer, Maarten Jan van der Meulen, Mark van Til.

Fotografie:

Alwin Slomp, Jan Dirk Bol, Bas Brouwer, Bart Noort, Cora van der Plaats, Ronald van Wijk.

Tips voor de redactie:

awd@waternet.nl
Vogelengangseweg 21
2114 BA Vogelengang

Amsterdamse
Waterleidingduinen

Jaarkaart

Koop uw
jaarkaart
online!

M/V

Kijk voor actuele informatie over onze activiteiten en excursies op awd.waternet.nl